

Бидик А.Г.

к.е.н., доцент

*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

ШВИДКЕ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНИХ СТАНДАРТІВ ЯК УМОВА ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Україна визначилась у своїй політичній та економічній спрямованості, обрала євроінтеграційний курс та зробила свідомий вибір на користь свого розвитку в рамках європейської цивілізаційної моделі.

Для України підписання Угоди про асоціацію з ЄС є стратегічним напрямком загального розвитку країни, її прогресивних пріоритетів та можливістю докорінного реформування народного господарства, економіки та зовнішньої торгівлі в напрямку поступової інтеграції у європейську та світову системи господарських та торговельних зв'язків. Сьогодні українська сторона намагається виконувати всі формальні етапи та процедури еволюційного розвитку взаємовідносин Україна – ЄС.

Потенційно Україна володіє всіма шансами досягти передбачених Угодою домовленостей. Проте на практиці нашій країні необхідно подолати безліч різноманітних перешкод, успішно розв'язати соціально-економічні, технічні та інші проблеми та протиріччя, витратити значну суму фінансових ресурсів, політичних та інституційних зусиль, спрямувати свою діяльність для досягнення позитивного результату в обраному напрямі масштабних перетворень в країні.

Серед провідних напрямів спеціалізації України на європейському та світовому ринках продукція АПК займає важливе місце. В умовах асоціації України з ЄС питання митного регулювання зовнішньоторговельних потоків сільськогосподарської та харчової продукції та його максимальної адаптації до умов європейського законодавства не втрачають своєї актуальності, навпаки,

все більшого значення набувають практичні аспекти ведення зовнішньоторговельної діяльності вітчизняних аграріїв на даному етапі еволюційного розвитку.

Як відомо, інструменти аграрної та митної політики здійснюють активний вплив на економічний стан суспільства та умови зовнішньої торгівлі. В науковій літературі багато уваги було приділено еволюційним євроінтеграційним процесам та проблемам митного регулювання діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, питання, пов'язані з підписанням Україною Угоди про асоціацію з ЄС розглядали такі вітчизняні дослідники – М. Борода, П. Гайдуцький, К. Козачук, О. Мирошніченко, Є. Раздорожний, О. Сушко, О. Татаревський, Р. Хорольський, І. Шевлякова, К. Шинкарук, О. Шумило. Розкриттю сутності, організації та особливостям державного регулювання вітчизняного агропромислового комплексу присвятили свої роботи В. Галушко, Л. Діброва, А. Діброва, Т. Калашнікова, І. Кошкалда, Ю. Лупенко, Т. Лозинська, О. Сидоренко, О. Табенська, Г. Пасемко, П. Саблук, Ю. Шпак, О. Шпикуляк та інші науковці. Проблемам митного регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією приділили свою увагу О. Бетлій, І. Бураковський, С. Галько, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Данкевич, Г. Заворітня, І. Іващук, А. Кобилянська, К. Кравчук, Г. Кузнецова, Д. Луценко, В. Мовчан, Д. Науменко, М. Риженков, А. Філіпенко, О. Мальський, А. Мельник, С. Мочерний, С. Осика, Б. Ярема. Однак не втрачає своєї актуальності значущість подальших досліджень в галузі ліквідації нетарифних бар'єрів, створених вітчизняним законодавством та необхідності усунення перешкод, що заважають українським товаровиробникам експортувати сільськогосподарську продукцію до країн-членів ЄС, однією із яких є невідповідність більшості її видів європейським вимогам та стандартам.

Могутній аграрний потенціал нашої країни був доведений вже неодноразово. Аграрна продукція українського виробництва експортується до 190 країн світу. Протягом 2004-2014 рр. Україна збільшила обсяг експорту сільськогосподарської та харчової продукції майже в 4 рази, а перше півріччя

2015 р. завершилось перевагою продовольчого експорту над імпортом майже на 3 млрд. грн. [18].

Сьогодні відбувається активна переорієнтація українського аграрного експорту з ринку РФ на ринки Європи, країн Сходу та Африки, при чому до Європи експортується 1/3 сільськогосподарського експорту на 17 млрд дол. США [18; 19].

Європейський ринок містить 500 млн споживачів продовольства. Станом на 1 січня 2015 р. 173 українських аграрних підприємств здійснювали свою торгівлю з європейськими імпортерами, а необхідну сертифікацію відповідно до технічних норм і стандартів нормативно-правової-базису ЄС пройшло 121 вітчизняне підприємство [21].

Незважаючи на доволі складну економічну ситуацію, аграрний сектор є єдиним на сьогодні сектором вітчизняної економіки, який спроможний продемонструвати конкурентоспроможність та розвиток в умовах створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом.

Україна та ЄС погодились в умовах функціонування ЗВТ уніфікувати стандарти, вимоги та систему контролю за якістю сільськогосподарської та харчової продукції при її переміщенні через митний кордон та подальшій реалізації на ринку. Як відомо, наближення стандартів та українського законодавства до нормативно-правової бази ЄС здійснює більш ефективний вплив на поглиблення зовнішньої торгівлі, ніж зниження митно-тарифного захисту та спрощення митної політики.

Саме Україні належить провести комплексну всебічну регуляторну гармонізацію вітчизняної нормативно-правової бази до законодавчої бази ЄС по більшості сфер нетарифного регулювання, основними з яких є технічне, санітарне та фітосанітарне регулювання. Для цього Україною був складений, а двома сторонами-учасницями Угоди про асоціацію затверджений графік поступового впровадження у вітчизняне законодавство юридичної бази ЄС. Наслідком проведення успішної гармонізації стане зменшення рівня існуючих в Україні нетарифних бар'єрів до вкрай низького рівня та виконання взятих на себе в Угоді зобов'язань.

Важливість та необхідність відповідності продукції українського виробництва прийнятим у європейській практиці технічним, а також санітарним нормам та стандартам розглянемо на прикладі використання вітчизняними аграріями передбачених новим законодавством квот безмитної торгівлі.

З 23 квітня 2014 року набрали чинності автономні митні преференції, надані ЄС для продукції українського виробництва у односторонньому порядку, внаслідок яких величину ставок ввізного мита було приведено у відповідність до умов першого року дії економічної частини Угоди про асоціацію.

Європейський Союз при виділенні безмитних квот для продукції українського виробництва врахував наслідки заборони українського експорту окремих видів продукції до РФ, вартість яких експерти оцінили у 1,5 млрд. дол. США, тому і обсяг квот за середньозваженими цінами досяг 1,5 млрд. дол. США, що можна розцінювати як компенсацію за втрату ринку збуту Митного Союзу. У випадку збільшення квот до 2017 року їх вартість має зрости до 1,8 млрд. дол. США [15].

До існування квот та митних пільг Україна експортувала до країн-членів ЄС продовольчої продукції вартістю 5 млрд. дол. США. В умовах ЗВТ ЄС дозволяє збільшувати обсяги українського експорту ще на 1,5 млрд. дол. США, що являє собою додаткову третину до величини наявного на сьогодні експорту. Крім того, додається економія внаслідок відміни ввізних мит сумою 320-380 млн. євро. (див. табл. 1) [19].

Таблиця 1

Вигоди від експорту в ЄС квотованої агропродовольчої продукції з України [19]

Показники	2014 р., млн. дол. США	2019 р., млн. дол. США
Вартість експорту квотованих товарів до ЄС	1548,7	1828,1
Економія внаслідок скасування імпортного мита ЄС у межах квоти	320,6	379,8

Проте, українські товаровиробники у 2014 та 2015 роках не зуміли максимально скористатися наданими їм торговельними можливостями постачання продукції до ЄС за нульовою митною ставкою по більшості товарних категорій, за винятком деяких з них – не всі передбачені квоти були вичерпані, а по окремих видах продукції поставки до ЄС так і не були розпочаті.

Максимально доволі незначні за обсягом квоти використали експортери, які вже мали налагоджені торговельні зв'язки із імпортерами із ЄС: меду (5 тис т), яблучного та виноградного соку (10 тис т) та консервованих томатів (10 тис т). Практично повністю було використано квоту по експорту зернових культур – при встановленій квоті у 6,3 тис. т не було використано менше однієї соті відсотка – 0,5 т, проте і такого незначного недовикористання квоти не можна допускати в подальшому. 950 тис т було використано квоти шляхом експорту пшениці, 400 тис т – кукурудзи. Аналогічна картина по експорту часнику та вівса. Частково було використано квоту на експорт солоду – безмитно реалізовано 5 тис т з можливого обсягу у 7 тис т [15].

За іншими видами сільськогосподарської та харчової продукції квоти на безмитну торгівлі встановлені не були. Наприклад, товаровиробники молочної та м'ясної продукції для можливості її постачання на ринок ЄС повинні отримати необхідні дозволи та сертифікати, і лише в такому випадку вони мають можливість використовувати передбачені квоти з початку 2016 року. У 2014 році квотами не скористалися товаровиробники свинини, яловичини, етанолу, цукру, крохмалю, молочної продукції, тютюнових виробів, продуктів переробки солоду та крохмалю, харчових продуктів, обробленої продукції із зернових, обробленої продукції з цукру, та інших видів сільськогосподарської та харчової продукції. В незначній кількості було використано встановлені квоти вітчизняними виробниками курятини, висівок, відходів та залишків, солоду та пшеничної клейковини. За даними Мінагрополітики, українські товаровиробники змогли використати переваги безмитної торгівлі з ЄС лише по 10 товарним групам із 27. Причинами цього представники даного відомства називають продаж української продукції на інших товарних ринках, наявність

складних логістичних шляхів, відсутність необхідного обсягу виробництва зазначених у квотах видів продукції, недостатнє інформування національних товаровиробників про надані їм безмитні можливості реалізації продукції на ринку ЄС [13]. Проте, на нашу думку, однією із головних причин виступає відсутність необхідної сертифікації української продукції відповідно до європейського технічного законодавства.

Саме повноцінне використання квот на експорт продукції українського виробництва до ЄС стане яскравим підтвердженням її конкурентоспроможності, якості та безпечності. Для можливості скористатись тарифними квотами вітчизняні товаровиробники повинні випускати продукцію, яка здатна пройти всі передбачені законодавством процедури контролю якості та безпечності продукції, які визначені Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [1] та які відповідають європейським технічним стандартам. Останні зміни до даного Закону були прийняті Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі» № 867-VIII від 08.12.2015 року [2].

Угодою про асоціацію та створення ЗВТ між Україною та ЄС передбачено, що на заміну національних технічних стандартів з 1 січня 2016 року на території України почали діяти європейські та міжнародні технічні стандарти та регламенти [13].

15 січня 2015 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [3], який розроблений відповідно до вимог Угоди ТБТ, його положеннями регламентуються принципи розроблення, прийняття та використання на практиці технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, проводиться адаптація вітчизняного технічного законодавства до європейського. Прийняття цього законодавчого акту дозволило усунути відмінності у технічному регулюванні двох Сторін Угоди та подолати технічні перепони в зовнішній торгівлі між Україною та Співтовариством. Як впливає із положень Закону, вітчизняні товаровиробники зможуть власними зусиллями здійснювати оцінку відповідності продукції

технічним регламентам. Ухвалення закону забезпечує виконання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів з ЄС – Угоду АСАА та створює можливість для виходу товарів українського виробництва на європейський ринок. Проте рішення Мінекономрозвитку стосується виробників промислової продукції. Для товаровиробників сільськогосподарської та харчової продукції актуальними мають стати зміни у фітосанітарних стандартах.

У сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської та харчової продукції Мінагрополітики підготувало та супроводжує проекти Законів України «Про побічні продукти тваринного походження, що не призначені для споживання людиною» (прийнято у Верховній Раді України, підписано Президентом України та опубліковано 08.05.2015 р. за № 287-VIII) та «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин» (опрацьовується в комітеті ВР). Без зауважень Мінагрополітики погодило та надало до Кабінету Міністрів України проект Закону України «Про надання споживачам інформації про харчові продукти», який був розроблений за ініціативи Мінагрополітики Міністерством охорони здоров'я України [11].

Мінагрополітики та Мінекономрозвитку проводять щорічний моніторинг процесу використання аграрних квот на ринках країн-членів ЄС, спільно з національними галузевими асоціаціями готують пропозиції щодо перегляду та збільшення обсягів квотування продукції українського виробництва, які українські товаровиробники використали достроково по таких продуктах, як яблучний сік, пшениця, кукурудза, томатна паста. Угодою про асоціацію суттєво лібералізовано умови поставок до ЄС замороженого м'яса свиней, шматків м'яса великої рогатої худоби з кісткою, молока і вершків, свіжого сиру, сироватки та закваски тощо [8].

Крім того, за умовами Угоди протягом п'яти років передбачається приведення ставок ввізних мит на 94,7% українського експорту до ЄС, в свою чергу для товарів виробництва ЄС, призначених для ввезення в Україну – лише

на 49,2% [10]. Отже, українські товаровиробники сільськогосподарської та харчової продукції мають високі шанси скористатися наданими їм можливостями збільшити показники власного експорту до країн-членів ЄС.

Що ж заважає вітчизняним суб'єктам аграрного бізнесу та переробної промисловості повноцінно скористатись наданими їм можливостями вже сьогодні?

Для прикладу розглянемо проблеми експорту продукції тваринницького походження. Питома вага продукції тваринницької галузі в загальному обсязі сільськогосподарського експорту досить незначна – біля 7,5-8% [16]. Такі невітніші показники експорту пояснюються, насамперед, невеликими обсягами виробництва м'яса, недостатньо розвиненою системою зберігання, переробки та транспортування, а також невідповідною до практики ЄС вітчизняною системою технічного, санітарного і фітосанітарного регулювання.

Українським товаровиробникам продукції тваринницької галузі для можливості її постачання на європейський ринок необхідно отримати персональний дозвіл ЄС по кожному виду продукції та попереднє схвалення виробничих потужностей. З цією метою проводиться разова перевірка наявності необхідних дозвільних документів, які підтверджують дотримання виробником встановлених законодавством стандартів та забезпечення високого рівня якості продукції. Крім того, для отримання ними статусу «українського продукту» до них мають застосовуватися правила походження, які підтверджують, що вони вироблені із сировини, виготовленої на території України. Отже, українським товаровиробникам важливо пройти технічне регулювання.

Необхідно зазначити, що сертифікована продукція відповідно до вимог ЄС може постачатися не лише на ринки ЄС, а й до країн Африки, Азії та інших континентів, які використовують однакові з ЄС стандарти ISO 9001, ISO 22000, FSSC 22000, GMP+, BRC. Найбільш розповсюдженим у світі є сертифікат ISO 9001, саме його наявність у продукції гарантує управління якістю виробництва даним видом товару. Сьогодні найпопулярнішим стандартом якості є ISO

22000. Для харчових продуктів найпопулярнішим є міжнародний стандарт безпеки харчових продуктів IFS.

Складнощі виникають при отриманні сертифікату GMP+, який видається у випадку встановлення безпеки кормів. Станом на липень місяць 2015 року ним володіли лише 39 українських підприємств [10].

Діюча система норм ЄС по якості та безпеці сільськогосподарської та харчової продукції містить в собі такі основні складові:

- міжнародні стандарти, які включають стандарти ISO, що носять рекомендаційний характер та стандарти EN, які затверджено європейським комітетом по стандартизації;

- нормативно-правові акти ЄС, до яких входять:

- рамкові вимоги по контролю за якістю (сертифікація якості, документи, що підтверджують якість продукції, відповідальність виробників та експортерів);

- мінімальні вимоги до безпеки продукції (наявність шкідливих речовин, маркування продукції);

- технічні регламенти залежно від виду продукції;

- національне законодавство країн-членів ЄС [12].

Відповідно до європейських стандартів торгівлі і контролю за безпечністю продуктів харчування їх стан відслідковується на всіх етапах від виробника до споживача за допомогою системи контролю безпечності ХАССП, яка контролює фактори, що впливають на безпечність харчових продуктів.

Стосовно зростанню експорту молочної продукції дослідники слабкі місця вбачають у організації діяльності переробної галузі та труднощах, пов'язаних із широкомасштабним впровадженням систем контролю якості продукції ХАССП протягом всього ланцюгу – від виробництва сировини до виготовлення готової продукції. Значної уваги потребує організація перевезення сировини від дрібних домогосподарств до переробних підприємств. Особисті селянські господарства утримують 76,8% корів та здійснюють надої рідкого молока на 72,9% від його загального обсягу [23]. Незважаючи на достатню кількість ОСГ, вони значно відстають від товарного

сектору українського АПК за ефективністю та продуктивністю виробництва, а також за організацією контролю за якістю та безпечністю продукції, її відповідності санітарним нормам. Товаровиробники українських харчових продуктів для можливості постачати продукцію власного виробництва на ринок ЄС повинні впровадити систему аналізу небезпечних факторів і контролю в критичних точках ХАССП або процедури, що побудовані на принципах даної системи.

Сьогодні в Україні не налагоджено масштабну ефективну систему забезпечення безпеки продуктів, яка б контролювала продукт від постачальника сировини до місця продажу готового продукту. Донедавна контроль безпечності харчових продуктів в Україні здійснювали такі органи: Державна санітарно-епідеміологічна служба України; Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України; Держспоживінспекція України та Державна екологічна інспекція. Жоден із вищенаведених органів не давав гарантії безпеки продукту харчування загалом, оскільки внаслідок їх компетенції вони контролювали лише окремі ділянки виробництва, не забезпечуючи при цьому контролю на всій ділянці «від лану до столу».

На українських підприємствах функціонувало лише дві точки контролю: 1) перевірка сировини по встановлених державою показниках; 2) перевірка готової продукції перед відправкою на продаж. Під час виробництва контроль був відсутній. Зокрема, запропонованих для продажу молочних продуктів в торговельній мережі набагато більше, ніж в Україні виробляється молока, що підтверджує, що частину з них виготовлено із заміників [22].

Наявність надмірних бюрократичних процедур при отриманні та документальному оформленні дозвільних документів на продукти харчування, відсутність в Україні сучасної системи контролю заважає товаровиробникам постачати на ринки країн-членів ЄС продукцію власного виробництва, тому запровадження принципів ХАССП в Україні має стати одним із інструментів практичного вирішення цієї проблеми.

Як зазначають окремі дослідники [9], концептуальна різниця у технічному регулюванні та стандартизації продукції у національній системі

технічного регулювання та системі, що застосовується в ЄС полягала в тому, що в Україні до недавнього часу стандарти якості, більшість із яких були обов'язковими та розробленими ще за часів СРСР, розроблялися державними органами, в ЄС – ринковою конкуренцією. Відповідно до законодавства ЄС за дотримання обов'язкових вимог безпеки, встановлених директивами Європейської комісії, Ради чи Парламенту відповідає виробник. Виробник має право працювати за власними стандартами, якщо доведе безпечність своєї продукції. Організації зі стандартизації виробляють стандарти, спрямовані на досягнення цих вимог. Як правило, стандарти є добровільними. Розроблення стандартів товаровиробниками дозволяє безперешкодно прискорювати процес просування продукції на ринок, в той час як державним органам важко встигнути за розвитком новітніх технологій, тому спостерігалось хронічне її відставання від розроблення прогресивних новітніх стандартів.

Для подолання розбіжностей в сфері технічного регулювання у червні 2015 року Верховною Радою було ухвалено три прогресивні Закони у даній сфері, що наближують національну сферу стандартизації до європейського зразка. Законом «Про скорочення кількості дозволів» [4] було скасовано 113 дозвільних документів і процедур, зокрема, сертифікацію і технічні умови як обов'язковий документ. Технічні умови залишаються обов'язковими для окремих продуктів харчування та підакцизних товарів. Законом «Про метрологію та метрологічну діяльність» [5] створено Державну метрологічну інспекцію, розмежовано функції державних інституцій за європейським зразком на: регуляторні, наглядові та комерційні, впроваджено європейську термінологію у дозвільну систему метрології, скасовано процедуру атестації, вимірювання, свідоцтва про проведення перевірки. Законом «Про стандартизацію» [6] створено національний орган стандартизації (НОС), який визначатиме пріоритетні напрями розвитку, організуватиме розроблення національних стандартів – прийматиме їх та скасовуватиме. В Україні запроваджено два рівні стандартизації: 1. Національні стандарти, прийняті НОС. 2. Стандарти, кодекси усталеної практики і технічні умови, прийняті

підприємствами, установами та організаціями. Дотримання більшої частини стандартів відтепер носить добровільний характер.

Отже, ринок ЄС для продукції українського виробництва відкриється лише в тому випадку, коли в Україні відбудеться докорінна зміна системи технічного регулювання за європейським аналогом не лише на нормативно-законодавчому рівні, а й в практичній діяльності господарюючих суб'єктів та контрольно-регулятивних інституцій.

У серпні 2015 року Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію розвитку технічного регулювання до 2020 року, метою якої є модернізація української економіки, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом подолання технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС та зміцнення її позицій на світовому ринку в результаті визнання системи технічного регулювання України на європейському та міжнародному рівні. У цьому зв'язку важливим завданням є створення в Україні нової системи технічного регулювання, яка би гарантувала безпечність продукції, відповідала вимогам ринку і сприяла би інтеграції України у світову економіку шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі [20].

Угодою про асоціацію Україні було виділено трьохмісячний період для втілення стратегічних заходів в сфері санітарних і фітосанітарних заходів (СФЗ) у практичну площину. Як передбачають експерти [7], Україні може не вистачити такого короткого терміну. Наприклад, 73% сирого молока сьогодні виробляють вітчизняні домогосподарства, при цьому лише кілька вітчизняних лабораторій володіють необхідними технічними засобами та сучасною методикою проведення досліджень і контрольних вимірювань показників продукції, висновки яких можуть бути визнані в ЄС. Всі інші державні лабораторії необхідно якнайскорше переоснащувати новітнім обладнанням, за допомогою якого висококваліфіковані фахівці зможуть проводити контрольно-аналітичну діяльність по встановленню відповідності сільськогосподарської та харчової продукції, умовам утримання тварин, здоров'ю тварин та рослин вимогам стандартів ЄС (ISO) в даній галузі [7].

У сфері СФЗ існує багато проблем. В Угоді про асоціацію ЄС висунув умову обов'язкового звітування Україною про практичне застосування розроблень в сфері СФЗ, пов'язаних зі збереженням здоров'я споживачів, тварин або рослин, утримання і поводження з тваринами відповідно до положень законодавства ЄС, а також розподіл функціональних повноважень та сфери відповідальності між конкретними органами державної виконавчої влади та особами, що несуть відповідальність за здійснення державного регламентування та управління в галузі СФЗ, а також про методи та результати управління в даній сфері в Україні. Саме тому заслуховування звітної інформації має відбутися на першому засіданні Підкомітету з управління санітарними та фітосанітарними заходами, який необхідно створити згідно із положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

З метою зниження рівня нетарифних бар'єрів зі сторони ЄС для вітчизняних товаровиробників сільськогосподарської та харчової продукції українському Уряду необхідно сфокусувати свою увагу на гармонізації української нормативно-правової бази та практичної діяльності в таких сферах:

- повноцінної гармонізації законодавства в сферах ТБТ та СФЗ відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- розбудови ефективної інфраструктури систем метрології, тестування, стандартизації, ринкового нагляду і контролю, сертифікації та акредитації;
- масштабної відміни національних ГОСТів та поступового впровадження європейських стандартів в якості національних;
- започаткування нових процедур в галузі маркування та етикетування продукції, що не суперечать аналогічним вимогам європейського законодавства щодо здоров'я, безпеки та захисту довкілля та не перевищують їх у складності;
- визнання для цілей торгівлі стану здоров'я тварин та статусу шкідників і регіональних умов, виконання принципу роздробленості;
- визначення еквівалентності українських процедур і стандартів;
- встановлення еквівалентності продукції українського виробництва європейським аналогам;

- дотримання принципів прозорості та передбачуваності у практиці технічного регулювання;
- проведення масштабної верифікації;
- впровадження у вітчизняну регулятивну практику системи оперативного оповіщення та механізмів раннього попередження появи непередбачених проблем ветеринарного та фітосанітарного походження;
- зниження торговельних перепон між сторонами, зменшення обсягу перевіркової роботи та спрощення процедури отримання дозволів на імпорт для учасників зовнішньоторговельної діяльності;
- ефективний обмін інформацією між ЄС та Україною в галузі ліквідації технічних, санітарних і фітосанітарних бар'єрів в торгівлі, а також проведення консультацій;
- проведення реформування в галузі сертифікації, в тому числі електронної, впровадження єдиної форми сертифікатів, що будуть мати однакову юридичну силу і в Україні, і ЄС, взаємне визнання сертифікатів.

Отже, хоча в Україні і проведено багато роботи, пов'язаної із зменшенням рівня нетарифного захисту та усуненням торговельних бар'єрів в зовнішній торгівлі сільськогосподарською та харчовою продукцією, про швидке впровадження новітніх заходів в сфері ТБТ та СФЗ відповідно до нормативно-правової бази ЄС в даній області у практичну діяльність українських товаровиробників важко вести розмову. Перед українськими органами державної влади стоять надважливі питання необхідності докласти максимальних зусиль щодо втілення домовленостей в сфері СФЗ у практику виробничої та торговельної (в тому числі - зовнішньоторговельної) діяльності вітчизняних товаровиробників сільськогосподарської та харчової продукції.

Сьогодні перед українським аграрним бізнесом відкриваються нові можливості підвищення експорту, зростання показників конкурентоспроможності продукції українського виробництва та посилення значення вітчизняних аграріїв та підприємств переробної галузі як на внутрішньому, так і на глобальному рівнях. Обравши для себе європейський вектор соціально-економічного розвитку вітчизняним товаровиробникам слід

навчитися будувати свою діяльність відповідно до єдиних регулятивних норм та стандартів економічної політики та поведінки суб'єктів бізнесу, прийнятих в Співтоваристві, а державним органам влади необхідно пришвидшити організацію прозорого регулятивного середовища, в якому чітко визначено норми та правила ведення бізнесу і торгівлі в сфері АПК.

Впровадження в Україні нової системи технічного регулювання в довгостроковому періоді призведе до отримання позитивного ефекту, проте сьогодні перед вітчизняними товаровиробниками постають значні виклики та ризики, з чим погоджуються науковці та практики, дослідники та експерти. Європейська, новітня для України практика технічного регламентування вимагає від національних товаровиробників значних витрат на проведення технічного переозброєння та зниження рівня нетарифного захисту на продукцію власного виробництва, отже, підвищення рівня її конкурентоспроможності. Це означає зростання ціни виготовленої відповідно до нових технічних регламентів продукції, витіснення з ринку неконкурентоспроможних її видів. Проте в довгостроковій перспективі здоров'я і безпека населення мають компенсувати витрати на купівлю безпечних та якісних продуктів харчування.

Для досягнення можливих позитивних результатів в наслідок реалізації положень Угоди про асоціацію та функціонування ЗВТ Україні необхідно зробити ще дуже багато роботи, яка потребує значних капіталовкладень, підготовленого кваліфікованого персоналу та зусиль різних гілок влади і безпосередньо вітчизняних підприємств. Українська сторона Угоди про асоціацію може розраховувати на отримання відчутних переваг лише у випадку налагодження ефективної співпраці та підтримання постійного діалогу між товаровиробниками та компетентними органами державної влади. Предметом обговорень мають стати актуальні для вітчизняного бізнесу проблеми в сфері ТБТ та СФЗ, донесення власного бачення підприємців до компетентних інституцій, врахування інтересів товаровиробників під час винесення рішень в даних сферах нетарифного регулювання.

Товаровиробники сільськогосподарської та харчової продукції без підтримки держави навряд чи зможуть безболісно подолати труднощі, викликані змінами правил регламентування виробничої діяльності і зовнішньої торгівлі. Отже, для успішної реалізації домовленостей щодо співпраці України та ЄС в сфері ТБТ та СФЗ необхідні відчутна державна підтримка, значні фінансові вкладення та технічна допомога ЄС і міжнародних організацій, на яку розраховують українські товаровиробники сільськогосподарської та харчової продукції.

Ми дотримуємося думки фахівців інституту економічних досліджень та політичних консультацій [17], які з метою збільшення обсягів національного аграрного експорту пропонують українському Уряду розробити механізми сприяння впровадженню в Україні гармонізованих та прозорих стандартів, норм і регламентів відповідно до нормативно-законодавчої бази ЄС в процесі виробництва та реалізації сільськогосподарської та харчової продукції. Насамперед фахівці Міністерства аграрної політики і продовольства України мають сприяти створенню інформаційного центру з питань ТБТ та СФЗ сільськогосподарської та харчової продукції, основними функціями якого мають стати організація діалогу між національними виробниками та переробниками сільськогосподарської продукції та регулятивно-контролюючими органами державної виконавчої влади, доведення до потенційних вітчизняних учасників агропродовольчого внутрішнього та зовнішнього ринків необхідної інформації. Предметом інформування мають стати діючі в ЄС та введені в Україні з моменту імплементації ЗВТ стандарти, норми і регламенти безпеки та якості сільськогосподарської та харчової продукції, діючі директиви та рекомендації, що стосуються здоров'я споживачів, тварин та рослин, зокрема, Кодексу Аліментаріус, міжнародного відділення Епізоотики та Конвенції з захисту рослин.

Для позиціонування себе як успішного експортера сільськогосподарської та харчової продукції Україна має розробити прозорий механізм державного регламентування зовнішньоторговельної діяльності, стабільні рамкові умови для вітчизняних та іноземних товаровиробників та інвесторів, без надмірного

втручання державних структур у виробничо-торговельні процеси та функціонування ринку агропродовольчої продукції, що допоможе з найменшими ризиками адаптувати діяльність підприємств вітчизняного АПК відповідно до європейської моделі, яка передбачає підвищення конкурентоспроможності товарів завдяки використанню технічних стандартів, санітарних та фітосанітарних норм, а також відчутної фінансової підтримки аграрного сектору з бюджету ЄС та окремих країн-членів Співтовариства.

Позитивним є те, що в Угоді про асоціацію було враховано необхідні для України перехідні періоди на складну 10-річну адаптацію. Проте вітчизняні товаровиробники сільськогосподарської та харчової продукції не можуть відкладати на завтра проблеми, пов'язані з безперешкодним розміщенням продукції власного виробництва на ринку ЄС та інших стратегічних для України торговельних аренах. Вони вже сьогодні потребують виконання заходів, спрямованих на сприяння подоланню перешкод для виходу продукції власного виробництва на зовнішні ринки збуту.

Література

1. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 № 771/97. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі» від 08.12.2015 № 867-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/867-19>
3. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 № 124-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/124-19](http://zakon3.rada.gov.ua/go/124-19)
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 № 1193-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1193-18>

5. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: № 1314-VII <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1314-18>

6. Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>

7. Бетлій О. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління/ О. Бетлій, М. Риженков, К. Кравчук, В. Кравчук, І. Коссе, С. Галько, Д. Науменко, В. Мовчан, І. Бураковський, Г. Кузнецова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2013/EU_Ukraine/Economic_red.pdf

8. «Бізнес по-європейськи: путівник для малого і середнього бізнесу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa-torgivlia.org.ua/agreement-for-agrarians/>

9. Заворотня Г. Як виконати угоду з ЄС? Технічне регулювання та стандартизація/ Г. Заворотня, Д. Луценко, Л. Акуленко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2014/07/7/7023953/>

10. Імпортне регулювання в ЄС. Ввізні мита та сертифікація українських товарів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msb.aval.ua/news/?id=24846>

11. Інформація з виконання Програми діяльності КМУ та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=18280>

12. Мельник А. Експорт до країн Євросоюзу: Базові аспекти митного регулювання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.slideshare.net/.../presentation-euro-busine...

13. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua>

14. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

15. Панченко Ю. Невичерпні. Як українські експортери використовували європейські квоти/ Ю. Панченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2015/01/29/7030160/>

16. Петренко І. Експорт агропродукції: сьогодні і завтра/ І. Петренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/redaktorskyi-pogliad/3706-eksport-agroproduksiii-siogodni-i-zavtra.html>

17. Риженков М. Вплив створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ між ЄС та Україною на торгівлю сільськогосподарськими товарами/ М. Риженков, С. Галько, В. Мовчан, И. Радеке. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ier.com.ua/.../PolPap_01-2013_DCFTA.

18. Рутицкая В. Сейчас происходит переориентация аграрного экспорта/ В. Рутицкая. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/economy/20150929/374480511.html>

19. Садова І. Європейський напрямок - в цифрах і фактах/ І. Садова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekspertna-dumka/2326-ievropeiskyi-napriamok-v-tsyfrakh-i-faktakh.html>

20. Стратегія реформування системи технічного регулювання на період до 2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.st.ck.ua/vt20150416.pdf>

21. Тимошенко Т. Зона вільної торгівлі з ЄС: які вигоди і ризики?/ Т. Тимошенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekspertna-dumka/1930-zona-vilnoii-torgivli-z-ies-iaki-vygody-i-ryzyky.html>

22. Угода про асоціацію. Харчові продукти: ціна, якість, відповідальні в уряді. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2014/06/27/7023706/>

23. Шавалюк Л. АПК: хвороби зростання/ Л. Шавалюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: tyzhden.ua/Economics/140456